

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ З ПИТАНЬ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМІТЕТ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ТОВАРИСТВО "ЗНАННЯ" УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І МОЛОДЬ

Наукові праці та матеріали конференції

Випуск 1

КИЇВ
ТОВАРИСТВО «ЗНАННЯ» УКРАЇНИ
2001

ББК 87.6
С 69

Рекомендовано вченою радою
Інституту вищої освіти АПН України
(Протокол № 2 від 01.03.2001 р.)

Рецензенти:

- *М. Лукашевич*, докт. філос. наук, професор,
- *В. Ярошовець*, докт. філос. наук, професор,
- *М. Головатий*, докт. пол. наук, професор.

Редакційна колегія:

- *В. Андрущенко*, докт. філос. наук, професор (гол. редактор)
- *О. Онищенко*, докт. філос. наук, професор,
- *М. Михальченко*, докт. філос. наук, професор,
- *І. Надольний*, докт. філос. наук, професор,
- *В. Лутай*, докт. філос. наук, професор,
- *Л. Горбунова*, канд. філос. наук, доцент (відповід. секретар),
- *Б. Корольов*, докт. істор. наук, професор,
- *В. Кушерець*, канд. філос. наук, доцент,
- *К. Корсак*, канд. фіз.-мат. наук, доцент.

С69 Соціокультурні чинники розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства і молодь: Наук. праці та мат. конф. Вип. 1 / Редкол.: В. Андрущенко (голов. ред.) та ін. - К.: Т-во "Знання" України, 2001. - 780 с.

ISBN 966-618-177-0

Матеріали науково-практичної конференції з питань інтелектуального розвитку українського суспільства, формування нової інтелектуальної еліти України ХХІ століття. Збірник розрахований на науковців, працівників освіти, культури тощо.

ББК 87.6

ISBN 966-618-177-0

© Товариство "Знання" України,
2001

С. Шейко,

Полтавський інститут економіки і права
відкритого міжнародного університету
розвитку людини "Україна"

ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В СИСТЕМІ НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНОГО ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ОСВОЄННЯ СВІТУ

Філософія освіти має довгу історію свого розвитку, проте до цього часу уточнюється визначення її предмета та змісту з принципово нових світоглядно-методологічних позицій. Важливою є проблема з'ясування місця філософії освіти в системі науково-теоретичного знання та духовної культури людства, як особливої духовно-практичної сфери.

Згідно поглядів представників філософської науки, філософія освіти належить до філософської галузі знання, тому її варто віднести до наук теоретичних, але з іншого боку філософія освіти слугує загально-методологічною та світоглядною підставою для розвитку педагогіки та педагогічної практики, тому вона також належить до практичних наук, завданням яких є встановлення визначених правил і норм діяльності освітянина. Тому евристично філософія освіти органічно має поєднувати в собі можливості чистої науки, не залишаючи загально-філософський ґрунт, а з іншої сторони вона практично застосовує методологічні принципи пізнання до педагогіки, являючи собою певну форму духовної культури, певний тип мистецтва, особливу духовно-практичну діяльність, направлену на суттєве опанування процесу виховання та навчання. В цьому ми вбачаємо особливе положення філософії освіти. Так, на думку відомого філософа-освітянина С.Й. Гессена, жодна чисто теоретична, суто абстрактна наука не може не отримати свого практичного застосування, і навпаки, практичні наукові дисципліни з необхідністю передбачають своє логіко-раціоналістичне обґрунтування. Щоб з'ясувати об'єктивні норми педагогічної діяльності, важливо визначити загальні закони взаємодії природи і суспільства з одної сторони та людини з протилежної.

Філософія освіти є багатовимірною, поліваріантною, поєднує у собі елементи емпіризму і раціоналізму, сенсуалізму та інтуїтивізму, прагматизму, ірраціоналізму, а також монізму і плюралізму.

Предметом філософії освіти є суттєве, глибинне усвідомлення закономірностей існування та розвитку світоглядно-пізнавальних принципів в якості необхідних підстав сучасної педагогічної теорії та практики. До з'ясування філософських підвалів педагогічна наука звичайно мала свою теорію і її практичне втілення, керуючись переважно емпіричними фактами та певними узагальненнями. Філософія освіти піднімає педагогічну науку на якісно новий рівень пізнання, на ступінь саморефлексії, самоусвідомлення власних духовно-теоретичних підвалів, спрямовує її розвиток від однобічно-моністичних уявлень до

всебічно-різноманітних, плюралістичних положень. Філософія освіти включає у собі як науково-теоретичні, так і духовно-іраціональні можливості пізнання, тому дійсно є справедливим положення про те, що "філософія не наука, а наука не філософія".

Як наукова система філософія освіти з необхідністю має власні логічні поняття, категорії, закони, теоретичні принципи та методи пізнання. Це принципова позиція Арістотеля, Ф. Бекона, Г. Лейбніца, І. Фіхте, Г. Гегеля, сучасних філософів неопозитивістів. Проте, філософія, як і похідна від неї філософія освіти не може бути адекватною науковому раціоналізму, бо вона завжди має прагнення до всезагальної мудрості, наднаукового, надлогічного її визначення. Оскільки результатом філософського пізнання не може бути окрема самостійна істина, а різноманітні форми духовно-теоретичного та практичного освоєння світу.

До, так званих, нераціональних форм виразу змісту філософії освіти відносяться інтуїтивні, іраціонально-вольові, внутрішньо-екзистенційні засоби пізнання, а також така духовно-емоційна форма як релігійна віра, що знаходиться в основі православної «філософії серця» Г. Сковороди, П. Юркевича, П. Флоренського, М. Бердяєва. Тому філософія освіти лише в певному відношенні належить до науково-теоретичних дисциплін, а в інших проявах вона є найважливішою частиною духовної культури людства. Це безумовно впливає із розкриття її предмета та змісту дослідження.

Філософія освіти має безпосередній зв'язок із мистецтвом, зокрема, з художньою літературою. Для підтвердження та перевірки цього факту потрібно звернутися до змісту філософсько-освітнянських ідей викладених у художній творчості М. Гоголя, Т. Шевченка, І. Франка, М. Хвильового, а особливо у творчих пошуках Ф. Достоєвського та Л. Толстого. В художній формі ми знаходимо вирішення суттєвих філософсько-освітнянських питань, що складають основу сучасної вітчизняної та зарубіжної філософії освіти, хоча вони не мають науково-раціоналістичного виразу. Прикладом спорідненості художньої творчості та філософії освіти слугують основні праці засновників сучасних філософських напрямків ХХ століття – екзистенціалізму, персоналізму, гуманістичного психоаналізу, зокрема творчість Ж.-П. Сартра, А. Камю, М. Бердяєва, Л. Шестова, Е. Фромма, К. Юнга. Скільки культурних цінностей, стільки маємо видів освіти та їх філософських обґрунтувань, – зауважував філософ-освітнянин С.Й. Гессен. Освіта має морально-духовний, науково-теоретичний, художньо-естетичний, політико-правовий та релігійно-духовний характер. Різні сфери культури визначають поділ освіти на її основні види.

Згідно цього педагогічна теорія розпадається на відповідну кількість сфер: теорію моралі, теорію мистецтва, науку як таку, релігію, господарство та їх теоретичне обґрунтування. Ці окремі теорії являють собою різні сфери філософського освоєння навчально-виховного процесу. Так, наприклад, науковий раціоналізм як особлива культурна цінність досліджується за допомогою логіки, в якості загальної

методології, котра встановлює поняття та закони наукового пізнання, формує гіпотези та теоретичні системи ("Критика чистого розуму" Канта, "Науковчення" Фіхте, "Наука логіки" Гегеля). Естетика досліджує глибинні закономірності творчості митця, визначає їх класифікацію ("Філософія мистецтва" Шеллінга). Сутність і зміст моралі вивчається етикою ("Виправдання добра" В.С. Соловйова). Тому окремій філософській дисципліні відповідає особливий розділ педагогіки у вигляді прикладної її частини: логіці — теорія наукової освіти, власне дидактика; етиці — теорія моральної освіти; естетиці — теорія художньої освіти. На цей факт звертав увагу відомий представник філософії освіти початку ХХ століття С.И. Гессен. Так він писав, що педагогіка "може бути названа прикладною філософією", а "історія педагогіки є частиною, відображенням історії філософії" (Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию.— М.: Школа-Пресс, 1995.— С. 37).

Таким чином, визначення об'єкта та предмета філософії освіти як єдності теоретичного та духовно-практичного знання послідовно приводить до розуміння її сутності як багатовимірного, плюралістичного розмаїття, а головним у цьому відношенні виступає єдність науково-раціоналістичного та культурологічного підходів. Філософія освіти впевнено можна завірити одночасово є і наука і культура, завжди поєдную у собі логіко-раціоналістичні, морально-етичні, естетичні та духовно-релігійні виміри. Філософія освіти прагне до дійсного втілення софійності – нескінченної мудрості. Головним завданням філософії освіти є загально-світоглядне та методологічне обґрунтування педагогічної діяльності: сутнісне осмислення внутрішніх підстав теорії педагогіки, визначення закономірних зв'язків та основ творчого характеру діяльності освітянина в навчально-виховному процесі.

Д. Коноплицька,

начальник управління адаптації та реабілітації
Університет "Україна", здобувач Інституту
вищої освіти АПН України

РЕАБІЛІТАЦІЙНО-АДАПТАЦІЙНА СЛУЖБА У ВИЩОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ: ПЕРШІ КРОКИ

Раніше вважалося, що для осіб з обмеженими функціями життєдіяльності достатньо отримати загальноосвітню і професійну підготовку, щоб знайти своє місце в суспільному житті. Вищу освіту отримували одиниці, які змогли подолати всі перешкоди на шляху до своєї мети. Як відомо, метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору,

Норд Г. , Миколаївська філія Національного Університету “Києво-Могилянська Академія”. Вплив соціальної підсистеми на відтворення кадрового потенціалу регіону.....	696
Петрів В. , наукове студентське товариство Київського національного економічного університету. Інноваційна та наукова діяльність студентів у вузах.....	705
Решетніков Ю. , Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України. Запровадження курсу з християнської етики в загально-освітній школі: за і проти.....	706
Стороженко О. , Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Питання охорони культурної спадщини в контексті курсу “Правознавство”.....	709
Фетисенко К. Національна академія СБ України.....	711
Шульц Н. Освітня інноватика – новий напрям фундаментальних досліджень.....	713
Чекаль Л. , Інститут вищої освіти АПН України. Сучасна освіта — школа екологічної культури.....	718
Матвієнко О. , Київський національний університет культури і мистецтв; Цивін М. , Інститут підвищення кваліфікації Укрхарчопрому. Порівняльний аналіз структури діяльності спеціалістів в галузі інформаційного забезпечення.....	720
Терещенко Ю., Незмержицький О. , Інститут вищої освіти АПН України. Педагогічна традиція як пріоритет у творенні інтелектуального потенціалу нації.....	727
Малахов В. , Одеський державний політехнічний університет. Інтеграція вищих навчальних закладів України у всесвітню систему освіти.....	731
Шейко С. , Полтавський інститут економіки і права відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”. Філософія освіти в системі науково-теоретичного та культурологічного освоєння світу.....	734
Коноплицька Д. , начальник управління адаптації та реабілітації, Університет “Україна”, здобувач Інституту вищої освіти АПН України. Реабілітаційно-адаптаційна служба у вищому закладі освіти: перші кроки.....	736
Скрипник М. , Інститут вищої освіти АПН України. Традиційне – інноваційне в освіті: новітнє осмислення професійного розвитку педагога.....	742
Дем’яненко Н. , Інститут вищої освіти АПН України. Класичні університети і формування політичної еліти України (друга половина XIX – початок XX ст.).....	746
Онкович Г., Донець З. , Інститут вищої освіти АПН України. “Історія Української та зарубіжної культури”. Блочно модульне викладання.....	750
Онкович Г. , Інститут вищої освіти АПН України. Студентська група – видавничий колектив.....	753